

Farklı Programlardaki Lisans Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Duyuşsal Eğilimleri*

Bülent AKSOY**

Kadir KARATEKİN***

Özet: Bu araştırma; farklı öğretim programlarından ve farklı öğretim süreçlerinden geçen üniversiteye gelen sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinde bir farklılaşmanın olup olmadığını amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerini ölçmek için Wisconsin Center for Environmental Education tarafından yayınlanan ve Karatekin (2011) tarafından Türkçeye uyarlanan “Çevreye Yönelik Duyuşsal Eğilimler Ölçeği” 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 101; Gazi Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 96 ve Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 108 öğretmen adayı olmak üzere toplam 305 öğretmen adayına uygulanmıştır. Verilerin analizi SPSS 15 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde; betimsel istatistik, ilişkisiz örneklem için t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda tüm öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin yüksek olduğu ancak fen bilgisi öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin sosyal bilgiler ve sınıf öğretmeni adaylarına göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu araştırmada kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre; ailesinde çevreye duyarlı birey bulunan öğretmen adaylarının bulunmayan öğretmen adaylarına göre; doğal alanlarda daha çok bulunan öğretmen adaylarının daha az bulunan öğretmen adaylarına göre ve çevreye karşı çok merak duyan öğretmen adaylarının daha az merak duyan öğretmen adaylarına göre çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda öğretmen adaylarına verilecek çevre eğitiminin onların çevreye yönelik merak duygularını arttıracak, doğal alanlarda daha sık bulunmalarını sağlayacak ve ailelerini de kapsayacak bir nitelikte olması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Çevre duyarlılığı, çevresel, duyuşsal eğilim, öğretmen adayı.

---

*

** Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı. e-posta: baksoy28@yahoo.com

*** Dr., MEB. Sosyal Bilimler Öğretmeni e-posta: kadirkaratekin@yahoo.com

Affective Tendencies of Undergraduate Students in Different Programmes Toward the Environment

Abstract: This research aims to determine whether there is a differentiation in affective tendencies towards the environment of social, class and science teacher trainees from different teaching programs, and through different processes of teaching studies from the university. For this purpose, trends in environmentally oriented affective scale which is published by Wisconsin Center for Environmental education and adapted to Turkish by Karatekin (2011) was applied to 101 students in Department of Social Studies Education, Uşak University; 96 students in department of Classroom Teaching, Gazi University; 108 students in Department of Science Education Teaching, Gazi University; totally 305 teacher trainees in order to measure the affective tendencies of teacher trainees toward the environment. Data analysis was performed using SPSS 15 statistical software. Analysis of the data, descriptive statistics, t-test for unrelated samples, one-way analysis of variance (ANOVA) was used. As a result of research, it is concluded that all of the teacher trainees' affective tendencies toward the environment of is high but for science teachers 'the emotional tendencies of environment is more positive than social studies and classroom teaching trainees. However, female teacher trainees, teacher trainees who have sensitive individuals to environment in their families, teacher trainees who have been more in nature, teacher trainees who are more curious about the environment have more positive affective tendencies to environment than male teacher trainees, teacher trainees who haven't got sensitive individuals to environment in their families, teacher trainees who have been in nature less, teacher trainees who are less curious about the environment. According to these results, it is recommended that environmental education which is given to teacher trainees should increase their sense of curiosity towards the environment and enable them to be more in natural areas and cover their families.

Key words: Environmental affect, environmental attitudes, affective tendency, teacher trainees,

Giriş

Tüm canlıların üzerinde yaşadıkları, etkiledikleri ve etkilendikleri yaşam ortamı (Yel, Bahçeci ve Yılmaz, 2008:366) olan çevremiz, sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan farklı kirlenme türleri ve II. Dünya Savaşı sonrası artan dünya nüfusu ve doğal kaynakların aşırı kullanılması sonucu büyük bir tehdit altına girmiştir. Bu tehdit zamanla küresel bir boyut kazanarak tüm insanlığın yaşam sorunu haline gelmiştir (Kaplan, 1999:120). Bu durum çevrenin bir bütün olarak ele alınmasını ve evrensel düzeyde sahip çıkılması zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Özellikle 1972 Stockholm Konferansı'ndan sonra çevreye duyulan ilgi ve çevre sorunlarına yönelik mücadele uluslararası bir nitelik ve yasal bir çerçeve kazanarak günümüze gelmiştir (Nazlıoğlu, 1991:252). Bu zaman aralığında uluslararası birçok konferans ve toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantılarda en çok gündeme gelen ve tartışılan konulardan birisi nasıl bir çevre eğitimi verilmesi gerektiği olmuştur. Özellikle 1977'de UNESCO

ve UNEP'in işbirliği ile Tiflis'te toplanan Hükümetler arası Çevre Eğitimi Konferansı'nda Çevre Eğitiminin hedef, amaç ve esasları belirlenmiştir. Tiflis Bildirgesi'ne göre bir çevre eğitiminden beklenen amaç; bireylere çevre sorunlarına yönelik bilinç, bilgi, tutum ve beceri kazandırmak ve bu sorunların çözümüne yönelik katılımlarını sağlamaktır (Ünal ve Dımişki, 1999:143). Kısaca çevre eğitiminin en önemli amacı demokratik bir toplum içinde etkili, yaratıcı, sorumluluk sahibi ve katılımcı çevre okuryazarı vatandaşlar yetiştirmektir (NAAEE, 2000:2). Sonuçta bireylerin değer, tutum ve davranışlarında meydana gelecek değişiklikler daha iyi bir yaşam kalitesine ve daha yaşanılabilir bir çevrenin oluşmasına neden olacaktır (Joseph, 2009:3).

Eğitimin özünde benimseme olgusu, sevgi ve sorumluluk duygusunun geliştirilmesi yatar (Çevre Bakanlığı, 1998:2). Eğer çocuklarımızda çevreyi korumalarına yardım edecek zengin bir çevresel duyu ve düşünce tesis edebilirsek, çevreyi korumaya yönelik kanunlar yapmaktan daha etkili bir şey yapmış olacağız (Öztürk ve Diğerleri,1998:99). Çünkü Ramsey ve Rickson, (1976)'na göre doğayı etkileyen en önemli etken devletlerin çevre politikaları değil, insanların çevre konularında rol alma istekleri ve çevreye verecekleri zararları en aza indirme çabalarıdır (Aktaran. Aydın, Doğan ve Başlar, 2007:13).

Mevlana Mesnevisi'nde, duyuların ve duyguların bir insanda birikmesi, sağlıklı bir şekilde işlenmesi ve inceltmesi sonucunda bir görüşe ulaşılacağı ancak duyguların oluşumunda veya işlenmesinde hatalar varsa yanlış görüşlerin ortaya çıkabileceğini ifade etmiştir (Aktaran: Ergün, 1993: 87). Bireylere okul öncesinden başlayıp üniversiteye kadar eğitim vermemize rağmen onlarda çevreye yönelik bir duyarlılığın oluşmaması acaba bu bireylerin eğitim-öğretim süreci içinde duygularının işlenmesinde bir hatamı yapıyor sorunu gündeme getirmektedir. Yüzyıllar öncesinde "İnsan bir su birikintisinin çevresinde toplanmış kurbağaların, ağaçlardaki kuşların ve doğanın seslerini duymadıkça yaşamın ne değeri olur?" (Ekinci, 1994:123) diyen bir Kızılderili reisin sahip olduğu çevre duyarlılığını, günümüzde eğitime milyar dolarlar harcayarak insanlarımızı kazandıramıyoruz. O halde eğitim sistemimizi tekrar gözden geçirmek ve sözü edilen Kızılderili reisin sahip olduğu değerleri kazandıracak bir şekilde düzenlemek gerekmektedir. İnsanoğlu mutluluğunu her zaman gelecekte aramak yerine bazen de arkasında bıraktığı mazide armalıdır. O mazi belki yok olmak üzere olan dünyamızı kurtaracak değerleri ve duyguları çocuklarımıza hatırlatabilir.

Çevreye yönelik sahip olduğumuz değerlerimiz, tutumlarımız farkındalıklarımız, ve niyetlerimiz, duyuşsal eğilimlerimizi oluşturmaktadır. Eğer bir birey kişilerarası düzeyde bir çevre sorununu düşünüyor ve bu sorun bir eylemde bulunmayı gerektiriyorsa bireyin bu eylemde bulunmasını sağlayan tüm etkenler onun duyuşsal eğilimini göstermektedir (Trudi Volk ve Mcbeth,

2001:74). Yapılan araştırmalara bakıldığında duyuşsal eğilimler daha çok tutum başlığı altında incelenmiştir. Allport (1935)' a göre tutum: "yaşantı yoluyla organize olan, bireyin ilişki içerisinde olduğu bütun nesnelere ve durumlara verdiği tepki üzerinde yönlendirici ve dinamik bir etki yaratan zihinsel ve sinirsel hazır olma durumudur (Aktaran: Hogg ve Vaughan, 2007:174). Bu tanıma göre tutumların dış dünyaya karşı "vaziyet" alışımını biçimlendirdiğini söyleyebiliriz (Tolan, 1985: 267). İnsanlar tutumlara sahip olarak doğmazlar, tutumları sonradan öğrenirler. Bir konu ya da objeyle ilgili tutum sahibi olmanın en açık yolu, o konu ya da objeyle ilgili bir deneyim geçirmektir (Kağıtııbaşı, 2010:128). Temel olarak, tüm dūřünsel etkinlikler gibi tutumun oluşması da, öğrenme sürecinde ortaya çıkan bir etkinliktir (Tolan ve diđ. 1985:260). Tutum ortaya konan bir davranış değildir davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir. Davranışta farklılıklar yaratmak için tutumları değiştirmek birçok araştırmacı için anlamlı bir başlangıç noktası oluşturmaktadır (Arkonaç, 2005: 157,159). Çünkü (Bradley ve diđ, 1997) evre eğitiminde evre ile ilgili temel bilgilerin verilmesinin davranış değişikliğine neden olacağı inancına dayalı geleneksel yaklaşımın başarısız olduğu görülmeye başladığında evre eğitimcileri kişiilerin değer yargıları ve tutumları üzerinde durmaya başlamışlardır (Aktaran. Aydın, Dođan ve Bařlar, 2007:12).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada farklı branşlardaki (sosyal bilgiler, sınıf öğretmenliği ve fen ve bilgisi) öğretmen adaylarının duyuşsal eğilimlerini belirlemek ve bir karşılaştırma yapmak amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları verilerin toplanması ve verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

Araştırma Modeli

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama (survey) araştırması bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalardır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009: 16).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Uşak Üniversitesi Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı ve Gazi Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği Anabilim dallarında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemine ise Uşak Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 101; Gazi Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 96 ve Gazi Üniversitesi Fen Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 108 öğretmen adayı olmak üzere toplam 305 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı:

Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerini belirlemek amacıyla kişisel bilgi formu ve çevreye yönelik duyuşsal eğilimler ölçeği kullanılmıştır. Duyuşsal eğilimler ölçeği Wisconsin Center for Environmental Education tarafından yayınlanan “Environmental Education in Wisconsin: are we walking the talk? isimli raporunda lise öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullandığı “High School Environmental Survey”’den adı geçen kurumun izni alınarak kullanılmıştır. Ölçek Karatekin (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmasında Cronbach Alpha kat sayısı 0.78 olarak bulunmuştur

Verilerin Analizi:

Araştırmada istatistiksel analizler SPSS 15 (Statistical Package for Social Science for Personal Computers) programı kullanılarak yapılmıştır. Öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri ile bağımsız değişkenler arasında, İlişkisiz (bağımsız) Örneklemeler İçin t-Testi ve İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizinde anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için de Scheffe Post Hoch çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilim düzeylerini belirlemek için de betimsel istatistik kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

1. Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Duyuşsal Eğilimler Ölçeğinden Almış Oldukları Puanların Farklı Branşlarda Öğrenim Görme Durumuna İlişkin Bulgular

Tablo 1. Öğretmen adaylarının duyuşsal eğilimler ölçeği puanlarının branş değişkenine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark Scheffe
Gruplar arası	1732,765	2	866,383			
Gruplar içi	50563,235	302	167,428	5,175	,006	1-3
Toplam	52296,000	304				2-3

Analiz sonuçlarına göre öğretmen adaylarının çevreye karşı duyuşsal eğilimleri, farklı branşlarda öğrenim görme durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$F_{(2,302)} = 5,175; p < 0,05$]. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Buna göre; fen bilgisi öğret-

menliği branşında öğrenim gören öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalaması ($\bar{X}=101,21$) ile sosyal bilgiler öğretmenliği branşında öğrenim gören ($\bar{X}=96,05$) ve sınıf öğretmenliği branşında öğrenim gören öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalaması ($\bar{X}=96,42$), arasında fen bilgisi öğretmenliği branşında öğrenim gören öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulguya göre fen bilgisi öğretmenliği branşında öğrenim gören öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği branşında öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Branş değişkenine ilişkin betimsel veriler

	Grup	Branşlar	N	$\bar{X}$	S
Çevre Duyuşsal Eğilim	1	Sosyal Bilgiler	101	96,05	14,00
	2	Sınıf Öğretmenliği	96	96,42	14,54
	3	Fen Bilgisi	108	101,21	10,06

2. Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilim ölçeğinden aldıkları puanlarının ortalamaları

Branşlar	N	Soru Sayısı	Alınan En Düşük Puan Ort.	Alınan En Yüksek Puan Ort.	$\bar{X}$
Sosyal Bil.	101	27	2,59	4,70	3,55
Sınıf Öğr.	96	27	2,15	4,74	3,57
Fen Bilgisi	108	27	3,04	4,81	3,74
Tüm Branş.	305	27	2,15	4,84	3,62

Öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilim düzeyini belirlemek ve branşlar bazında bir karşılaştırma yapabilmek amacıyla öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri 5 kategoriye ayrılmıştır. Bunlar:

- 1..... 1,80 arası çok düşük
- 1,81..... 2,60 arası düşük
- 2,61..... 3,40 arası orta
- 3,41..... 4,20 arası yüksek

4,21..... 5,00 arası çok yüksek düzey olarak tespit edilmiştir. Bu değerlere göre sosyal bilgiler, sınıf, fen bilgisi ve araştırmaya katılan tüm öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalamasının 3,41 - 4,20 aralığı olan yüksek duyuşsal eğilim kategorisinde olduğu görülmektedir. Ortalama puanlara göre branşlar bazında çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri en olumlu olan öğretmen adayları fen bilgisi öğretmen adayları iken en düşük ortalamaya sahip olan öğretmen adayları ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarıdır.

3. Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Duyuşsal Eğilimler Ölçeğinden Almış Oldukları Puanların Cinsiyete Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 4. Öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimler ölçeği puanlarının cinsiyete göre farklılığı için t- testi sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kadın	222	99,59	12,61	303	3,527	,000
Erkek	83	93,74	13,55			

Analiz sonuçlarına göre öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t_{(303)} = 3,527$; $p < 0,05$]. Bu bulguya göre kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin daha olumlu olduğu söylenebilir.

4. Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Duyuşsal Eğilimler Ölçeğinden Almış Oldukları Puanların Üniversitede Çevre Eğitimi Dersi Alma Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 5. Öğretmen adaylarının duyuşsal eğilimler ölçeği puanlarının üniversitede çevre eğitimi dersi alma durumuna göre farklılığı için t- testi sonuçları

Üniversite Çevre Dersi	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Evet	101	98,46	14,00	303	,435	,664
Hayır	204	97,76	12,67			

Analiz sonuçlarına göre öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri üniversitede çevre eğitimi dersi alma durumuna göre anlamlı

bir farklılık göstermemiştir [$t_{(303)} = ,435$; $p>0,05$]. Ancak çevre eğitimi dersi alan öğretmen adaylarının ortalama puanlarının almayanlara göre daha yüksek olması üniversitede verilen çevre eğitimi derslerinin öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri üzerinde az da olsa etkisinin olduğunu göstermektedir.

5. Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Duyuşsal Eğilimler Ölçeğinden Almış Oldukları Puanların Ailede Çevre Duyarlılığı Yüksek Birey Bulunma Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 6. Öğretmen adaylarının duyuşsal eğilimler ölçeği puanlarının ailesinde çevre duyarlılığı yüksek birey bulunma durumuna göre farklılığı için t- testi sonuçları

Ailede Çevreye Duyarlı Birey Var mı?	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Evet	157	100,66	12,26	303	3,728	,000
Hayır	148	95,17	13,43			

Analiz sonuçlarına göre öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri ailede çevre duyarlılığı yüksek birey bulunma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t_{(303)} = 3,728$ $p<0,05$]. Bu bulguya göre ailesinde çevreye duyarlı birey bulunan öğretmen adaylarının bulunmayan öğretmen adaylarına göre çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin daha olumlu olduğu söylenebilir.

6. Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Duyuşsal Eğilimler Ölçeğinden Almış Oldukları Puanların Doğal Alanlarda Bulunma Sıklığına Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 7. Öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin doğal alanlarda bulunma sıklığına göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi

Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark Scheffe
Gruplar arası	3712,958	2	1856,479	11,540	,000	1-2
Gruplar içi	48583,042	302	160,871			1-3
Toplam	52296,000	304				2-3

Analiz sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri doğal alanlarda bulunma sıklığına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$F_{(2,302)}= 11,540$; $p<0,05$]; Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre; doğal alanlarda çok sık bulunan öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalaması ($\bar{X}=101,46$) ile bazen bulunan öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalaması ($\bar{X}=96,75$) ve nadiren bulunan öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalaması ($\bar{X}=90,27$) arasında, çok sık bulunan öğretmen adayları lehine; yine bazen bulunan öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalaması ($\bar{X}=96,75$) ile nadiren bulunan öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalaması ($\bar{X}=90,27$) arasında ise nadiren bulunan öğretmen adayları lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre doğal alanlarda daha sık bulunan öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin daha olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Doğal alanlarda bulunma sıklığı değişkenine ilişkin betimsel veriler

Branşlar	Grup	Doğal Alanlarda Bulunma Sıklığı	N	$\bar{X}$	S
Çevre Duyuşsal Eğilim	1	Nadiren Bulundum	33	90,27	12,85
	2	Bazen Bulundum	146	96,75	12,32
	3	Çok Sık Bulundum	126	101,46	13,04

7. Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Duyuşsal Eğilimler Ölçeğinden Almış Oldukları Puanlarının Çevre Merak Düzeyine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tablo 9. Öğretmen adaylarının duyuşsal eğilimler ölçeği puanlarının çevre merak düzeyine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark Schfee
Gruplar arası	5057,253	2	2528,626			
Gruplar içi	47238,747	302	156,420	16,166	,000	1-3 2-3
Toplam	52296,000	304				

Analiz sonuçlarına göre öğretmen adaylarının çevreye karşı duyuşsal eğilimleri, çevreye duydukları merak düzeyine göre anlamlı bir farklılık göster-

miştir [$F_{(2-302)}=16,166; p<0,05$] Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Buna göre; çevreye karşı çok merak duyan öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalaması ($\bar{X}=104,48$) ile orta düzeyde merak duyan öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalaması ($\bar{X}=96,58$) ve çok az merak duyan öğretmen adaylarının duyuşsal eğilim puanları ortalaması ($\bar{X}=92,27$) arasında çok merak duyan öğretmen adayları lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulguya göre çevreye karşı çok merak duyan öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri az merak duyan öğretmen adaylarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Çevre merak düzeyi değişkenine ilişkin betimsel veriler

	Grup	Çevre Merak Düzeyi	N	$\bar{X}$	S
Çevre Duyuşsal Eğilim	1	Çok Az Merak Ediyorum	43	92,27	13,57
	2	Orta Düz. Merak Ediyorum	184	96,58	11,58
	3	Çok Merak Ediyorum	78	104,48	13,93

Sonuçlar

- ✓ Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre fen bilgisi öğretmenliği branşında öğrenim gören öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği branşında öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha olumludur. Kahyaoğlu, Daban ve Yangın (2008)'da araştırmalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmasa da fen bilgisi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarını sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarına göre daha yüksek bulmuştur. Çabuk ve Karacaoğlu (2003) yaptıkları araştırmanın sonuçları arasında sınıf öğretmeni adaylarının çevre duyarlılıklarını sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha yüksek bulmuştur. Bu sonucun aksine Kayalı (2010) yaptığı araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarını sınıf öğretmeni adaylarına göre daha yüksek bulmuştur. Aksu (2009) araştırmasında Fen ve Teknoloji öğretmenlerinin çevre sorunlarına yönelik tutum puanlarını sınıf öğretmenlerinin çevre sorunlarına yönelik tutum puanlarına göre daha yüksek bulmasına rağmen bu puanların anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır.
- ✓ Sosyal bilgiler, sınıf, fen bilgisi ve tüm branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri yüksektir.

Gezer, Çokadar, Köse ve Bilen (2006) araştırmalarında lise öğrencilerinin; Gökçe, Kaya, Aktay ve Özden (2007) ilköğretim öğrencilerinin, Erol (2005); Deniz ve Genç (2007); Altınöz (2010); Timur (2011) öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarını yüksek bulmuştur. Bu sonuçların aksine Erol ve Gezer (2006) üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına karşı tutumlarının genel olarak zayıf olduğu sonucuna ulaşmıştır.

- ✓ Kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri daha olumludur. Bu araştırma sonucu, Şama (2003); Çabuk ve Karacaoğlu (2003); Erol (2005); Özmen, Çetinkaya ve Nehir (2005); Gezer, Çokadar, Köse ve Bilen (2006); Erol ve Gezer (2006); Gökçe, Kaya, Aktay ve Özden (2007); Ek, Kılıç, Ögdüm, Düzgün ve Şeker (2009); Kaya, Akıllı ve Sezek (2009); Sam, Gürsakal ve Sam (2010) gibi bir çok araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.
- ✓ Öğretmen adaylarının üniversitede almış oldukları çevre eğitimi dersleri onların çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri üzerinde olumlu bir etki oluşturmamıştır. Ancak üniversitede çevre eğitimi dersi alan öğretmen adaylarının almayanlara göre çevreye yönelik duyuşsal eğilim puanları daha yüksek çıkmıştır. Erol ve Gezer (2006); Kahyaoğlu, Daban ve Yangın (2008); Deniz ve Genç (2007); Uzun (2007); tarafından yapılan araştırmalarda çevre eğitimi dersi alma değişkeninin öğrencilerin duyuşsal eğilimleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Bu sonuçların aksine Owens (2000); Kayalı (2010); Altınöz (2010); Sam, Gürsakal ve Sam (2010) ise çevre dersi gören öğretmen adaylarının görmeyen öğretmen adaylarına göre çevreye yönelik tutumlarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.
- ✓ Ailesinde çevreye duyarlı birey bulunan öğretmen adaylarının bulunmayan öğretmen adaylarına göre çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri daha olumludur.
- ✓ Doğal alanlarda çok sık bulunan öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri doğal alanlarda daha az bulunan öğretmen adaylarına göre daha olumludur. Bu sonuç Karatekin (2011) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile büyük ölçüde paralellik göstermektedir. Keleş, Uzun ve Uzun (2010) ise araştırmalarında doğa eğitiminin katılımcıların çevre bilinçlerine ve çevre tutumlarına önemli ölçüde katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır.
- ✓ Çevre merak düzeyi arttıkça öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri de olumlu bir şekilde artmaktadır. Bu sonuç Ökeli, (2008) ve Karatekin (2011) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

Öneriler

1. Üniversitelerde öğretmen adaylarının doğal alanlarda bulunma sıklığını arttıracak doğa eğitimi projeleri ve doğa gezileri düzenlenmesinin yararlı olacağı önerilmektedir.

2. Öğretmen adaylarının çevre merak düzeyini artırarak çevreye yönelik daha olumlu duyuşsal eğilimler geliştirmek için çevre eğitimi derslerinin araştırma ve uygulamaya dönük olması ve araştırma sonuçlarının sempozyum ve konferanslarda bildiri olarak sunulmasının teşvik edilmesi önerilmektedir.

3. Üniversitelerde verilecek çevre eğitiminin öğretmen adaylarının duyuşsal eğilimlerini olumlu bir şekilde arttıracak nitelikte olması için çevreye yönelik özel deneyimlerin yaşanması sağlanmalıdır.

4. Farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerindeki farklılıkların araştırılarak bu farklılıkların giderilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Aksu, Y. (2009). *Fen ve Teknoloji İle Sınıf Öğretmenlerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi (Burdur İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Altınöz, N. (2010). *Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevre Okuryazarlık Düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Arkonacı, A. S. (2005). *Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Aydın, H., Doğan, Y. ve Başlar, S. (2007). Ekosistem Kavramı ve Öğretimi, (Editör: Yunus Doğan) *Farklı Ekosistemler ve Çevre Eğitimi*, İzmir: Çevkor.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.

Çabuk, B. ve Karacaoğlu, C. (2003). "Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36 (1-2), 189-198.

Çevre Bakanlığı, (1998). *Çevre Notları*, Ankara: Çevre Eğitimi ve Yayın Dairesi Başkanlığı.

Deniş, H. ve Genç, H. (2007). "Çevre Bilimi Dersi Alan Ve Almayan Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Tutumları Ve Çevre Bilimi Dersindeki Başarılarının Karşılaştırılması", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 20-26.

Ergün, M. (1993). *İnsan ve Eğitimi*, Ankara: Ocak Yayınları.

Ek, N., H., Kılıç, N., Ögdüm, P., Düzgün, G. ve Şeker, S. (2009). "Adnan Menderes Üniversitesinin Farklı Akademik Alanlarında Öğrenim Gören İlk Ve Son Sınıf

Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları Ve Duyarlılıkları”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (1), 125-136.

Ekinçi, O. (1993). *Çevreciliğin ABC'si*, İstanbul: Simavi Yayınları.

Erol, G. (2005). “Sınıf Öğretmenliği İkinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Erol, H. G. ve Gezer, K. (2006). “Prospective Of Elementary School Teachers' Attitudes Toward Environment And Environmental Problems”, *International Journal of Environmental and Science Education*, 1 (1), 65 – 77.

Gezer, K., Çokadar, H., Köse, S. ve Bilen, K. (22-24 Kasım, 2006). “Lise Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması: Buldan Örneği”, *Buldan Sempozyumu* ss.71-77.

Gökçe, N., Kaya,E., Aktay, S. ve Özden, M. (2007). “İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları”, *İlköğretim Online*, 6 (3), 452-468.

Hogg, A. M. ve Vaughan, M. G. (2007). *Sosyal Psikoloji*, (Çev: Yıldız, İ. ve Gelmez, A.). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Joseph, B. (2009). *Environmental Studies* (Second Edition). New Delhi: Tata McGraw-Hill.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar*, İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kaplan, A. (1999). *Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.

Kahyaoglu, M., Daban, Ş. ve Yangın S. (2008). “İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumları”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 42-52.

Karatekin, K (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaya, E., Akıllı, M. ve Sezek, F. (2009). “Lise Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Cinsiyet Açısından İncelenmesi”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 43-54.

Kayalı, H. (2010). “Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (21), 258-268.

Keleş, Ö., Uzun, N. ve Uzun, V. F. (2010). “Öğretmen Adaylarının Çevre Bilinci; Çevresel Tutum, Düşünce ve Davranışlarının Doğa Eğitimi Projesine Bağlı Değişimi ve Kalıcılığının Değerlendirilmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (32), 384-401.

NAAEE. (2000). *Excellence in Environmental Education: Guidelines for Learning (k-12)*. Rock Spring, GA: North American Association for Environmental Education.

Nazlıoğlu, D. M. (1991). *Çevre Eğitiminin Önemi, Çevre Üzerine*, Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları.

Owens, M.A. (2000). The Environmental Literacy of Urban Middle School Teachers. Unpublished Doctoral Dissertation, Faculty of the Graduate School of Emory University, USA.

Ökesli, F. T. (2008). *Relationship Between Primary School Students' Environmental Literacy and Selected Variables in Bodrum*, Unpublished Master Dissertation, Middle East Technical University, Ankara.

Özmen, D., Çetinkaya, Ç. A. ve Nehir, S. (2005). "Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları", *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4 (6), 330-344.

Öztürk ve Diğerleri (1998). *Çevre Eğitiminde Temel Kavramlar El Kitabı*, (Redaktör: Zafer Ayvaz, İzmir: Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları.

Sam, N., Gürsakal, S. ve Sam, R. (2010). "Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı Ve Çevresel Tutumlarının Belirlenmesi", *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E Dergisi*, (20).

Şama, E. (2003). "Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 99-110.

Timur, S. (2011). "*Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevre Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tolan, Barlas, İsen, Galip ve Batmaz Veysel. (1985). *Ben ve Toplum Sosyal Psikoloji I*, Ankara: Teori Yayınları.

Trudi L. Volk and Mcbeth W. (2001). Environmental literacy in the United States, H. R. Hungerford, W. J. Bluhm, T. L. Volk, J. M. Ramsey (Eds.), *Essential Readings In Environmental Education* (2. Edition) , Illinois, Stipes Publishing L.L.C. ss. 73-86.

Ünal, S. ve Dımişki E. (1999). "Unesco-Unep Himayesinde Çevre Eğitiminin Geleşimi ve Türkiye'de Ortaöğretim Çevre Eğitimi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16-17: 142 – 154.

Wisconsin Center for Environmental Education (1994) *High school Environmental Survey*. Stevens Point, WI: WCEE.

Wisconsin Center for Environmental Education (1997). *Environmental Education in Wisconsin "are we walking the talk"* (26.02.2011 tarihinde <http://www.uwsp.edu/cnr/wcee/PDF/WalkTalk/EEinWI.pdf> sitesinden indirilmiştir.)

Yel, M., Bahçeci, Z. ve Yılmaz, M. (2008). *Genel Biyoloji*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.